

УТВЪРЖДАВАМ,

ДИРЕКТОР:

/инж. П. Иванова/

УЧИЛИЩНА ПОЛИТИКА ЗА ПРЕВЕНЦИЯ И ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА НАСИЛИЕТО И ТОРМОЗА В ПГСА - ГР. ПАЗАРДЖИК

I. Въведение

Проблемът за насилието над деца и между деца придобива особена обществена значимост в България. Не съществуват точни и национално представителни данни за нивото на насилие в българското училище, но редица социологически изследвания сред деца и родители извеждат насилието и тормоза, като един от основните проблеми, с които учениците се сблъскват в училище. Различните форми на насилие и тормоз между учениците в образователните институции поставя сериозни въпроси пред образователната система, като цяло и поражда нуждата от програма и механизъм за превенция на насилието и тормоза, които да се реализират на училищно ниво.

1. Настоящата програма трябва да:

- подпомага създаването на социална и образователна среда, в която учениците да се чувстват защитени и подкрепяни;
- способства за развитие у учениците на подходящи умения и нагласи за отхвърляне на насилието като средство за общуване и поведение;
- повишава компетентностите на възрастните да се справят със ситуации на насилие и да създават правила, които да ги минимизират;
- насърчава включването на всички заинтересовани лица за решаването на проблемите с насилието и тормоза в училище.

2. Основни задачи:

- Създаване на чувство за принадлежност към училищната общност, пълноценна социализация и мотивация за развитие и успешно реализиране на пазара на труда.

- Използване на нетрадиционни методи и похвати за ограничаване на агресивните прояви – тренинги, ролеви игри, извънкласни дейности по интереси, както на учениците, така и на учителите.
- Осигуряване на училищна подкрепа в превенцията на насилието и тормоза при подрастващите.
- Подобряване на диалога помежду ученици, учители и родители и обединяване на усилията им в превенцията на насилието и тормоза в училище и извън него.

МЕХАНИЗЪМ ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА ТОРМОЗА И НАСИЛИЕТО В ПГСА - ГР. ПАЗАРДЖИК

I. ИЗМЕРЕНИЯТА НА НАСИЛИЕТО И ТОРМОЗА В УЧИЛИЩЕ

Тормозът в училище обхваща широк спектър от прояви. Това е явление със сериозни размери, което оставя дълготрайни последици върху психичното здраве и поведението както на учениците, които търпят насилие, така и на онези, които го извършват или наблюдават. Последиците от насилието в училище са особено тежки и продължителни и силно привличат общественото внимание.

Какво е насилие?

В България в официална употреба е дефиницията на понятието „насилие“, дадена в параграф 1, т. 1-5 от допълнителните разпоредби на Правилника за прилагане на Закона за закрила на детето.

„Физическо насилие“ е причиняване на телесна повреда, включително причиняване на болка или страдание, без разстройство на здравето”.

„Психическо насилие“ са всички действия, които могат да имат вредно въздействие върху психичното здраве и развитие на учениците, като подценяване, подигравателно отношение, заплаха, дискриминация, отхвърляне или други форми на отрицателно отношение, както и неспособността на родителя, настойника, попечителя или на лицето, което полага грижи за ученика, да осигури подходяща подкрепяща среда.

„Сексуално насилие“ над дете според определението на Световната здравна организация е „участието на дете в сексуални действия, които той или тя не разбира напълно и за които не е в състояние да даде информирано съгласие, или за които детето не е подготвено от гледна точка на развитието си и не може да даде съгласие, или които са в нарушение на законите или социалните табу на обществото”.

„Пренебрегването“ е неуспехът на родителя, настойника и попечителя или лицето, което полага грижи за детето, да осигури развитието на детето в една от следните области: здраве, образование, емоционално развитие, изхранване, осигуряване на дом и безопасност, когато е в състояние да го направи.

Насилието може да бъде от възрастен към дете, между децата и от дете към възрастен.

Тормозът е специфичен вид насилие сред децата и е сред най - неуловимите форми на агресивно поведение и насилие. Не всеки акт на насилие е тормоз. Тормозът между връстниците е групов феномен. Случаите на тормоз се извършват в групова среда, в присъствието на други връстници и в отсъствието на възрастни. Професор Дан Олвеус определя тормоза като „повтарящи се във времето негативни действия от страна на един или повече ученици, когато някой умишлено причинява или опитва да причини травма или дискомфорт на друго дете чрез физически контакт, чрез думи или по друг начин.“

Тормозът, независимо от това как се упражнява , е много сериозно, оставащо травматично действие, защото тормозеният не може да се защити със собствени усилия. Тормозът не спира от само себе си, без външна намеса.

Ключови в разбирането за тормоза са следните характеристики на това поведение:

1. злонамерена проява, която има за цел да нарани или унижи ученик;
2. извършва се от позиция на силата, като едната страна използва доминиращата си позиция, за да нарани другата физически или психически, да я унизи или изолира от социалния живот;
3. повтаря се многократно във времето, а не е еднократен и изолиран акт на агресия.

Тормозът обхваща много широк спектър от поведения: преки нападения (удряне, заплаха или принуда, дразнене, подигравка, наричане с обидни прякори, сексуални забележки, откраждане или повреждане на лични вещи) или непреки (например разпространяване на слухове или насърчаване на другите да отхвърлят или изключат някого от приятелската среда). Проявите на тормоз най-общо могат да бъдат разделени на следните основни групи:

Физически тормоз – например, блъскане, щипане, разрушаване, удряне, нанасяне на болка, спъване, затваряне в някое помещение;

Вербален тормоз – словесни изрази, които имат за цел унижат и оскъrbят учениците на база раса, пол, религия, сексуалност, увреждане или друго, с което се подчертава различие от останалите. Включва подмятания, подигравки, унижение, заплахи, обиди;

Психически тормоз – например, подмятане, подиграване, закачане, обиди, омаловажаване, заплахи, изнудване, повреждане на лични вещи, кражба и хвърляне на вещи, заплашителни погледи, неприятелско следене;

Социален тормоз – например, избягване, игнориране, изключване от дейността, одумване и разпространение на зловни слухове, натиск върху другите да не влизат в приятелски отношения с учениците, обект на тормоз, изолиране;

Сексуален тормоз – представлява всяка форма на нежелано словесно, несловесно или физическо поведение със сексуален характер, имащо за цел или водещо до накарняване на

достоинството на лицето, и по-специално създаване на смущаваща, враждебна, деградираща (принизяваща), унижителна или обидна обстановка. Включва измислянето на сексуализирани прякори или имена, коментари за външността на някой и подигравки със сексуално значение, неподходящо докосване, бележки и надписи със сексуално съдържание и т.н. до по-екстремни форми на нападане и насилие.

Тормозът може да се случва както във физическата среда, така и във виртуалната среда (кибертормоз). Бурното развитие на електронните комуникации през последните години доведе до нарастване на проявите на насилие, които се извършват чрез интернет или мобилен телефон. Тук спада разпространяването на:

- обидни, заплашителни и подигравателни текстови съобщения по мобилен телефон, електронните средства за комуникация или в социалните мрежи;

- разпространяване на материали, които уронват достойнството на ученика или го унижават: снимането на ученици с мобилен телефон и свободното разпространяване на снимки или видеозапис в интернет или по други канали без негово съгласие, кражба на самоличност, разпространение на слухове в социалните мрежи др.

Един от признаците, че ученикът може би е жертва на кибертормоз, е рязката смяна на настроението и поведението му при използване на интернет или при получаване на обаждане по мобилен телефон – например ученика става мълчалив и боязлив.

Конкретни примери, както и разграничаването на нивата на различните форми на тормоз с оглед причиняване на различна по степен вреда, са представени в Таблица 1. Класификация на формите на тормоз и предприемане на съответни действия.

Физическият тормоз е формата, която възрастните най-често забелязват и затова често мерките за справяне обикновено са насочени именно към нея. Психическият и социалният тормоз по-трудно могат да бъдат установени, тъй като те не са така видими, а и учениците, от своя страна, нямат нагласата да споделят с възрастните за своите преживявания.

В много случаи социалният и психическият тормоз, като обидните думи и прякори, социалното изолиране и други се подценяват и считат за нормална част от процеса на социализация и израстване на учениците.

Тормозът, независимо от това как се упражнява, е деструктивен и опасен вид насилие.

Следователно усилията за справяне с насилието от ученици над ученици в училище трябва да бъдат насочени към всички проявления на това явление, а не само към неговите физически форми.

Разлика между тормоз и закачки или игра между учениците

По-голяма част от ситуациите на тормоз могат да бъдат овладени от учителите, а някои – от самите ученици. Всяка намеса изисква внимателна преценка на ситуацията и нейната тежест. На първо място важно е да се разграничават случаите, когато не се касае за тормоз, а само за игра или приятелско премерване на силите между учениците. За целта е необходимо да се наблюдава поведението на учениците,

включително и на тези, които само присъстват без активно да участват. Следното би могло да помогне за правилната оценка на ситуацията:

- Ако учениците се закачат, бутат или блъскат или си разменят шеги, като при това се смеят, разменят си ролите и позициите и никое от тях няма видимо доминиращо положение, а околните не им обръщат внимание, то най – вероятно става дума за игра.
- Ако един от учениците е видимо напрегнато, не се усмихва, опитва се да се махне, ако ролите не се сменят, а другият ученик е в постоянно доминираща позиция и това поведение привлича вниманието на околните, то най – вероятно става дума за тормоз.
- Ако ученикът , към който са отправени подигравките, поиска от другия ученик да спре и той не спира да се подиграва, тогава става дума за тормоз.
- Ако ученикът, който дразни, продължава да дразни или дразни отново и отново, това е тормоз.
- Ако дразненето е за нещо, което ученикът не може да промени (височина, носенето на очила, тегло, способност да чете, атлетически способности и пр.) тогава това може да е тормоз.
- Ако има и други хора наоколо, които наблюдават ситуацията и се окуражават или се присъединяват към ситуацията на подигравки, това е тормоз.
- Ако един ученик е по- силен или по- популярен , по- голям на възраст или по- властен, това може да е тормоз.

Ако касае просто игра, учителят може да се намеси, за да предупреди учениците да внимават да не се наранят. Ако обаче наблюдаваното поведение може да бъде определено като тормоз, е необходимо да се предприемат съответните стъпки описани в механизма.

Разпознаването на физическото насилие включва следните физически и поведенчески показатели:

- различни по вид и цвят натъртвания, включително синини, постоянни или чести червени петна, включително от пръсти, насинени очи, следи от ухапване;
- неправдоподобни или объркани обяснения за травмите, включително едностранни отговори;
- безпокойство и крайности в поведението - от агресивност до пасивност;
- лоша представа за себе си - учениците смятат, че са заслужили насилието;
- прекалена отстъпчивост на ученика и оставяне без протест да се прави каквото и да било с него;
- влошаване на здравословното състояние, което включва прилошавания, главоболие, отпадналост;

- влошаване на успеха от обучението и чести отсъствия от училище;
- чести отсъствия от определени часове, например физическо възпитание и спорт;

Разпознаването на психическото насилие включва следните физически и поведенчески показатели:

- ученикът може да стане затворен и изолиран, да не желае да контактува с връстниците си;
- агресивно поведение и/или поведение, насочено към привличане на вниманието, упорито непослушание, самонараняване;
- внезапни избухвания, които са необичайни за възрастта или за нивото на развитие на детето;
- бягане и криене, включително зачестили бягства от училище;
- загуба на доверие, неучастие в общите занимания в училище, ниска самооценка;
- употреба на алкохол, медикаменти, самозанемаряване (постоянно обличане на едни същи дрехи или отказ да сресва косата си);
- психосоматични симптоми.

Разпознаването на сексуалното насилие включва както изброената по-горе симптоматика, така и различни прояви на сексуализирано поведение (имитация на сексуален акт, разголване, използване на език, свързан със сексуални действия и т.н., които са нехарактерни за съответната възрастова група деца).

II. УЧИЛИЩНА ПОЛИТИКА ЗА ПРЕВЕНЦИЯ И ИНТЕРВЕНЦИЯ НА НАСИЛИЕТО И ТОРМОЗА В УЧИЛИЩЕ.

Основни цели:

- Създаване на позитивна култура и климат в училището;
- Да се повиши осведомеността на всички участници в процеса на училищното образование, че насилието е неприемливо поведение;
- Да се разработи система за превенция, която условия за превантивна работа с класа и включва ученици в образователни дейности, семинари и други, които да ги запознават с различните форми на насилие и тормоз, да възпитават уважение и толерантност към различията, етика на взаимоотношенията, приемливо и неприемливо поведение и реакции при неприемливо поведение.
- Да се създаде система за интервенция като разработи или разясни съществуващи правила и процедури във връзка с всяка една проява на насилие и тормоз, вкл. по отношение на идентифициране и сигнализиране.

- Да се създаде система за предоставяне на подкрепа за пострадалите и въвлечените в ситуация на насилие и тормоз.
- Да се развие устойчива система за изграждане на капацитет у всички участници в образователния процес под формата на обучителни дейности, механизми за сътрудничество с други, външни за училището служби, организации или институции, изграждане на ефективна система за дежурства и др.

1. Принципи, ценности, философия

Основен принцип при изграждането на училищна политика за противодействие на насилието и тормоза в ПГСА - гр. Пазарджик е прилагането на цялостен училищен подход, полагане на координирани и последователни усилия за предотвратяване на насилието и тормоза и създаване на по-сигурна училищна среда, която се базира на:

- Позитивна култура и климат, които:
  - се базират на принципите на приобщаващото образование;
  - дават възможност за развитие на сигурна среда, в която учениците открито споделят и обсъждат теми, свързани с насилието;
  - насърчават взаимоотношения на уважение сред цялата общност.
- Ефективно лидерство;
- Подкрепа и мотивиране на учениците и служителите за справяне с насилието, които развиват емпатия и уважение сред учениците и изграждат нулева толерантност към всички форми на насилие.
- Системност и регулярност при вписване , изясняване и прилагане на мерки и последващи действия в случаите на насилие и тормоз;
- Координация и последователни усилия от страна на училището за изграждане на мрежа от взаимовръзки и взаимодействия за изграждане на по- сигурна среда;
- Партньорство с родителите;
- Непрекъснатата оценка и проследяване ефективността на цялостната политика за превенция и интервенция на насилието и тормоз

За да се изгради защитната мрежа е необходимо да се поставят ясни граници, да се формират ценности, да се създадат правила и процедури, които не допускат прояви на насилие и тормоз в училище.

За ранното откриване на причините за насилието и тормоза, както и успешното намаляване на факторите, които са свързани със средата в училище и които допринасят за проявата на агресия и за утвърждаване на агресивни модели на поведение, ПГСА-гр. Пазарджик работи всекидневно чрез:

- системни усилия за възпитаване у учениците на социални умения и нагласи, които не допускат насилие във взаимоотношенията;

- подобряване на физическата среда в училище (с фокус върху класните стаи), която не съдържа предпоставка за изява на агресивното поведение и в същото време създава условия за формирането на класа като общност;
- работа с нагласите към ученето, които намаляват съревнователния елемент между учениците за сметка на екипната работа и споделяне на проблеми в общността на класа, както и проектно-базирано обучение, включително и изнесени дейности, които дават отлични резултати в тази посока;
- следване на последователни стъпки за подкрепа и разбиране на последиците от насилието и за справяне с неприемливото поведение на учениците, които не наблягат на наказанието;

Училищната политика се реализира на равнище училище и на равнище клас, като на всяко едно от тези равнища се осъществяват дейности по превенция и интервенция (реакция).

Превенцията на тормоза включва комплекс от мерки, които имат за цел ограничаване и/или елиминиране на предпоставките и рисковите фактори, допринасящи за насилието. Превенцията поставя приоритет върху дейности на равнище клас, например създаване на правила на отношения в класа, морално възстановяване на щета, тематични дискусии, провеждани в часа на класа или по друго време. Дискусиите са възможност в класа да се поставят за обсъждане въпроси, които вълнуват или смущават учениците, като по този начин

се създава пространство за отработване на агресията чрез говорене, разиграване на ситуации, тяхното обсъждане и съответно осмисляне.

Интервенциите включват действия и мерки, които целят спиране и разрешаване на възникнала вече ситуация на тормоз, като се отчитат индивидуалните потребности на всеки

ученик, въввлечен пряко или косвено в ситуацията, и се прилага принципа на най-добрия интерес на ученика. В по-голямата си част интервенциите включват отговора на училището при възникнали ситуации на тормоз.

2. Разработване на система от мерки за реализиране на сигурна и образователна среда.

2.1. Създаване на координационен съвет с ясни функции и делегирани отговорности, който отговаря за планиране, проследяване и координиране на усилията за справяне с насилието и тормоза. Координационният съвет се състои от петима членове. Съставът се ръководи от Стоян Плачков и включва учители и ученици.

2.2. Оценка на ситуацията

Оценката и анализирането на ситуацията са от значение за планирането на дейности за изграждане на сигурна образователна среда. Оценката съдържа описание на следното:

- До каква степен са запознати заинтересованите страни с темата за насилието и тормоза;

- Видове форми на насилие и тормоз в училището;
- Честота на проявление;
- Местата, на които най- често се случват;
- Участници;
- Реакции до момента;
- Действие за по- ефективна реакция.

Оценката в ПГСА-гр. Пазарджик се организира от ръководството на училището и се осъществява от Координационен съвет /КС/ в началото на учебната година. За целта могат да се използват редица инструменти, като специални въпросници, анкети, дискусии с участие на цялата училищна общност, фокус групи с ученици, учители, родители и др. Оценката с един от изброените в т.1 инструменти се извършва от класните ръководители до 3 седмици от началото на учебната година. Резултатите се обработват в десетдневен срок от КС. След обобщаване на резултатите от оценката и наличието на проблем се обсъждат на тематичен педагогически съвет, на който участие могат да вземат всички заинтересовани страни. Резултатите се обсъждат на родителска среща и в час на класа.

2.3. Изготвяне на план за превенция и интервенция на насилието и тормоза.

Планът се изготвя и реализира от координационния съвет и се утвърждава от директора с продължителност една учебна година, като се актуализира в началото на всяка учебна година. Този план съдържа описание на всички дейности по превенция и интервенция на равнище клас и училище. В плана са очертани срокове и отговорности по изпълнение на дейностите по превенция и интервенция.

2.4. Планиране на дейности по превенция.

2.4.1. Дейности по превенция на равнище училище

- Създаване на Етичен кодекс на училищната общност съгласно ЗПУО. Етичният кодекс включва всички участници в предучилищното образование.
- Създаване на единни училищни правила, които да станат част от Правилника за дейността на училището.
  1. Изработване на правила на поведение и ценности от всеки клас;
  2. Обобщаване на правилата на ниво училище и вписването им в Правилника за дейността на училището.
- Разписани ясни отговорности за реагиране при всяка проява на насилие и тормоз.
- Внасяне на промени в Правилника за дейността на училището при необходимост.

- Запознаване цялата училищна общност с определението, проявлението и последиците от насилието и тормоза.
- Подобряване на системата от дежурства с оглед недопускане на насилие и тормоз.
- Повишаване квалификацията на педагогическите специалисти за работа с програмите, включително реализиране на специализирани обучения за определени категории от работещите в училище за справяне с критични ситуации и други.
- Информирание и актуализиране на информацията за наличните ресурси в общността – съществуващи услуги и програми за превенция и противодействие на насилието и тормоза в училище.

2.4.2. Дейности по превенция на ниво клас включват:

- Създаване на правила за поведение на класа от учениците и учителя.
- Обучителни дейности и работа с класа, в които водеща роля има учителят/класният ръководител. При работа на равнище клас следва да се прилагат всички форми на групова работа, дискусия, решаване на казуси, ролеви игри, споделяне на опит, като се използват възможностите на учебната програма, извънкласни и извънучилищни дейности. Целта е да се създаде пространство, в което се говори открито за насилието и тормоза и се работи за формиране на нагласи у учениците на нагласи за здравословно и ненасилствено общуване, емпатия, толерантност и уважение към различията, решаване на конфликти и др.

Основните теми могат да бъдат:

1. Правата на децата и отговорностите, които те създават по отношение на околните.
  2. Ценностите – какво са, какви могат да бъдат, как се проявяват в поведението, как се прилагат в ежедневието?
  3. Какво представлява насилието и тормозът, разпознаваме ли ги, как можем и на кого да съобщаваме за случаи на насилие и тормоз?
  4. Какви са преживяванията на извършителя, последователите, потърпевшия и наблюдателите?
  5. Как се чувстваме, когато видим прояви на насилие и тормоз и какво правим? Какво можем да направим?
- Използване на подход, ориентиран към учениците, на подхода за работа с връстници, осигуряване на условия за участие на учениците, които да станат естествени помощници при реализиране на дейностите по превенция (ползване на организацията на ученическите съвети, различни инициативи, идващи от учениците и др.)

- Провеждане на тематични родителски срещи.

2.5. Дейности по интервенция.

2.5.1. Дейности по интервенцията на ниво училище се включват в годишния план за дейността на училището и се приемат на първия педагогически съвет за учебната година. Включват: включва водене на училищен дневник и процедури за управление на информацията, инициране на работа по случай и насочване на случай към други служби.

- Водене на дневник със случаи и процедури за управление на информацията

Дневникът със случаи се създава единствено за целите на анализа и планирането на цялостна училищна политика за противодействие на насилието и тормоза в училище. В него се документират единствено ситуациите, съответстващи на нива две и три според приетата класификация (Приложение 1), при които е необходима и намесата на координационния съвет. Ситуацията, която следва да се впише в Дневника със случаи, съдържа следната информация: дата, клас, участници, вид насилие и ниво, какво е предприето като действие, подпис на служителя.

На базата на вписаните ситуации, координационният екип извършва анализ и оценка на риска от продължаване на насилието и тормоза. Координационният съвет е отговорен за анализа и разпознаването на ученици, които участват и се въвличат в ситуации на насилие и тормоз, без значение дали извършват проявите или са пострадали от насилието. От анализа КС дава становище за индивидуална работа по случай с ученик, което се намира в ситуация на риск по смисъла на Закона за закрила на детето и ЗПУО, предлага мерки и конкретни интервенции, които могат да бъдат индивидуална, групова работа и др. КС дава становище и насочва ученика към допълнителна подкрепа за личностно развитие на ученик в риск.

Дневникът се съхранява при инж. Недялка Енева.

- Инициране на работа по случай, включително насочване на случая към други служби.

При случай от трето ниво, както и по преценка при случай от второ ниво, следва незабавно да се уведомява Дирекция „Социално подпомагане“ (отдел „Закрила на детето- ОЗД) и/или полиция. Уведомяването е задължение на всеки гражданин по силата на Закона за закрила на детето (ЗЗД), следователно сигнал до отдел „Закрила на детето“ и/или Районно управление „Полиция“ трябва да подаде служителят на училището, идентифицирал тормоза. Това може да бъде учител, директор, служител от непедагогическия персонал, както и Координационният съвет като колективен орган. Уведомените институции започват проверка на сигнала по реда на Координационния механизъм за взаимодействие при работа в случаи на деца, жертви на насилие или в риск от насилие, и за взаимодействие при кризисна интервенция.

Всеки служител в училището е длъжен при установяване на случай на насилие и тормоз незабавно да уведоми директора на училището.

2.5.2. Дейности по интервенция на ниво клас се отнася до всички ситуации на насилие и тормоз според приетата класификация (Приложение 1).

- Обсъждане между учениците и класния ръководител с цел изясняване на възникнал проблем, влиянието върху всички участници и свидетели, последствията, както и възможните решения.
- Съвместни действия между класен ръководител или учител и включване на външни специалисти.

Може да се организират допълнителни занятия и да се покани външен лектор по въпросите за насилието и тормоза.

- Използване на посредник при разрешаването на конфликта.
- Провеждане на тематична родителска среща.

3. Работа с родители.

Включването на родителите е важна част от реализирането на цялостната политика и важно условие за нейната ефективност. Родителите се привличат като партньори в дейностите по превенция, както и в случаите на интервенция.

Партньорството с родителите за съдействие по превенция на насилието и тормоза може да се осъществява чрез:

- Провеждане на тематична родителска среща, в която учителите да запознаят родителите с цялостната политика, да им се представят основни моменти в механизма и да се дискутира тяхната готовност да учестват.
- Покана към родителите, които да се включат, като представят своите професии, хобита, интереси, така че да направят видима връзка между образованието и приложението му в живота.
- Идентифициране на родители, които могат да бъдат посредници за осъществяване на връзка между училището и други организации и институции.

Родителското съдействие могат да има различни измерения, като:

- родители - специалисти от областта на помагащите професии (психолози, социални работници, медиатори, лекари) или други професии, които могат да бъдат полезни и с чиято помощ могат да се реализират ценни училищни инициативи и други;
- родители, които могат да станат посредници между училището и родителите или други организации и институции, когато това се налага;

Партньорството на родителите в случай на интервенция: във всички случаи е необходимо родителите на участващите в ситуацията на насилие и тормоз ученици да

бъдат уведомени за случилото се, както и за предприетите от училището действия за разрешаване на ситуацията. Насоки към учителя за разговор с родителя:

- Добре е разговорът да бъде започнат със силните страни на учениците и след това да се представи ситуацията. Това ще помогне за свалянето на напрежението още в началото.

- Добре е останалите родители от класа също да бъдат информирани за ситуацията и предприетите действия с цел изясняване на неизвестните и сваляне на напрежението. По този начин се ограничават различните интерпретации и спекулации поради непознаване на ситуацията. Родителите трябва да бъдат информирани, че критиките, обидите и negliжирането на другия ученик или групата ученици са недопустими и само ще задълбочат конфликта.

- Разговорът трябва да бъде проведен на подходящо място, в партньорски взаимоотношения, като се предостави отворено пространство за споделяне на техните опасения и гледни точки; от разговора могат да бъдат изведени конкретни договорености- кой какво може да предприеме и какво се очаква като резултат. Конструктивно е учителят да дава конкретни препоръки на родителите какво биха могли да направят и да обсъжда дали това е според възможностите им. По преценка учителят може да насочи родителите за консултация с други специалисти при необходимост.

Насоки за работа с родители, които не съдействат:

В случай, че родителите отказват да съдействат или по някакъв начин възпрепятстват действията на училището, учителят следва да се обърне към КС и случая да се обсъди.